

Međunarodna trgovina

Epizoda 3

Prof. dr Marko Malović

profmarkomalovic@gmail.com

Dinamika i struktura međunarodne robne razmene

Čime merimo dinamiku?

- Otvorenost privrede prema svetu: $(X+M)/Y$
- Izvozni i uvozni koeficijenti:
 $k_x = X/Y$; $k_m = M/Y$
- Npr. zlatni period razvoja međunarodne trgovine 1870-1914 sa par% k_x vodećih privreda na 30-ak%

Uzroci dinamičnog rasta trgovine posle II svetskog rata

- ✦ Posleratne nestašice
- ✦ Logistička, ekspertska i finansijska podrška međunarodnih organizacija (GATT, IMF, IBRD, UNIDO, FAO...) u liberalizaciji trgovine
- ✦ Tehnički progres i multinacionalne kompanije (FDI)
- ✦ Lohn poslovi i reeksport
- ✦ Konvertibilnost nekoliko svetskih valuta krajem 1950-ih

Posleratna dinamika

- 1948:1997 svetska trgovina rasla 6% prosečno godišnje i obimom se uvećala 17x, dok je svetska proizvodnja (realni GDP) rasla 3,7% prosečno godišnje i uvećala se 6x
- (Tokom 1960:1970, svetska trgovina rasla 8,3% a proizvodnja 5,3%)
- Svetski izvozni koeficijent k_x^w skočio sa 15% na 25% za 50 godina

Posleratna dinamika

- Trgovinskim rastom naročito se ističu male razvijene evropske zemlje (Austrija, Belgija, Holandija), Azijski tigrovi (Japan, J. Koreja, Tajvan, Singapur) i niz velikih zemalja (SAD, Nemačka, UK, Francuska)
- Trijada zadržava učešće od preko 60% i u svetskom uvozu i u izvozu, dok učešće X^{ZUR} opada sa 6% na 3,7%
- Npr. učešće Afrike u svetskom izvozu sa 7,4% 1948. na 2,4% 2000., a učešće L. Amerike sa 12,3% na 5,8%),

Velike versus male privrede

- Imperativ ekonomičnosti obima i neveliko domaće tržište nameće spoljnu trgovinu malim otvorenim privredama (k_x Belgije 75% već 1990., a SRJ 20,9% 1998.)
- Za velike, pak, karakterističan nalaz poljskih ekonomista brata i sestre Vojtinski: obrnuta proporcionalnost ekonomske veličine zemlje i visine njenih spoljotrgovinskih koeficijenata (k_x SAD tokom 1990-ih npr. oko 11%)

Robna struktura trgovine

- Učešće primarnih proizvoda se dramatično smanjuje: zašto?
- Primarni su proizvodi dobijeni direktno iz prirode uz nikakav ili minimalan proces prerade (poljoprivredni proizvodi, rude, nafta)
- Tendencijski pad cena i inherentna nestabilnost cena primarnih proizvoda

Robna struktura trgovine

- Cobweb teorema + svetska dužnička kriza
- Tehnički progres skraćuje i pojeftinjuje uzgoj (osemenjavanje, veštačka đubriva)
- Tehnički progres u smislu reciklaže, minijaturizacije i supstitucije prirodnih proizvoda arteficijelnim
- Privatizacija i globalna konkurencija (veća produktivnost i efikasnost)
- Uglavnom povoljna politička situacija u svetu
- Pad moći udruženja zemalja proizvođača i izvoznica primarnih proizvoda i kumuliranje rezervi od strane razvijenih zemalja (kalaj npr.)

Robna struktura trgovine

- ✦ Učešće industrijskih proizvoda se povećava
- ✦ Najdinamičniji rast među industrijskim beleži sektor informacione tehnologije i telekomunikacija (mobilni telefoni, poluprovodnici, računari)
- ✦ Slede mašine i transportna sredstva - gotovo trostruko uvećanje učešća za 50-ak godina

Trgovina robom u XXI veku

- Dinamičan rast brutalno prekida svetska finansijska kriza iz 2007.-2012., tako da u 2009. naročito međunarodna razmena doživljava skoro slobodan pad
- Prekogranična trgovina se potom oporavlja pa 2018. svetska razmena (roba i usluge) skočila za 9,2%.
- Najveći trgovinski suficit ostvarile Nemačka (243 mlrd.\$) i Rusija (165 mlrd.\$), a najgolemiji trgovinski deficit iskazale SAD (618 mlrd.) i Indija (159 mlrd.\$)
- Međutim, trgovinski rat između SAD i Kine, a potom i COVID-19 potpuno parališu svetsku privredu i trgovinu svode na potrebe ratnih privreda

A kojim nacionalnim računima pratimo obim i strukturu prekogranične trgovine?

Platni bilans

- Račun koji po principima dvojnog knjigovodstva beleži vaskolike međunarodne ekonomske odnose posmatrane zemlje sa ostatkom sveta
- $B = X - M$
- Tekući račun (ili tekući deo) bilansa plaćanja -uprošćeno rečeno- pokriva trgovinu robom i nefinansijskim uslugama

Struktura tekućeg računa

- ✦ Trgovinski bilans $T_B = X^R - M^R$
- ✦ Bilans robe i usluga
- ✦ (Nota Bene: Turističke usluge bilansiramo kontraintuitivno!)
- ✦ Neto faktorska plaćanja i jednostrani transferi

Dinamika i struktura međunarodne razmene usluga

Trgovina uslugama

- Porast međunarodne trgovine pratio porast učešća sektora usluga u GDP pre svega razvijenih zemalja. Razmena usluga početkom milenijuma oko 20% ukupne spoljne trgovine robom i uslugama, od čega 71% otpada na SAD, EU i Japan
- U strukturi globalnog izvoza usluga, finansijske i informaciono-komunikacione usluge prednjačile sa oko 40%, praćene turizmom 30% i građevinom 10-15%
- Ekonomska kriza izazvana pandemijom Covid-19 desetkovala je aktivnost najpre i najvećma sektora usluga, naročito pogođeni fitnes, industrija zabave i kulture, ugostiteljstvo i turizam
- Ipak, međunarodna razmena usluga godinama izmiče preciznom statističkom obuhvatu, pa prave razmere gubitaka treba sagledati po smirivanju krize

Ostali pokazatelji dinamike i strukture spoljne trgovine

- Koeficijenti robne koncentracije izvoza i uvoza
- (Pritom izvozni veći od uvoznih po pravilu)
- (Pritom monokulturne zemlje ekstremi!)
- (Uzeti u obzir iznuđenu koncentraciju!)
- Koeficijenti regionalne (geografske) koncentracije izvoza i uvoza
- (Uzeti u obzir iznuđenu koncentraciju!)

Spoljotrgovinski, uvozni i izvozni koeficijenti u krizi

- U uslovima recesija i finansijsko-ekonomskih kriza, izvozni koeficijenti umeju da potcene i zamaskiraju dubinu krize, jer naporedo opadaju i brojilac i imenilac ratio-broja.
- Ispravnije uporediti rezultate duže vremenske serije X i M za posmatranu zemlju ili regiju

Outsourcing i Lohn poslovi

- Rekosmo da mnoge male otvorene privrede imaju i treba da imaju visoke izvozne koeficijente (Luksemburg 98% nekih godina, Slovenija >75%)
- Ali kako i zašto neke zemlje dostižu k_x preko 100%?! (npr. Singapur)
- Reeksport (poslovi prekogranične dorade i oplemenjavanja proizvoda)
- Za domaći: Prednosti i nedostaci outsourcing-a u međunarodnoj trgovini (1-2 A4)

Kraj epizode :-)

Literatura: Kovačević, M. prva 4 odeljka Gl. II